אַחֲרָיו כְּלוּם. הַגָּהָה: *וּמִי שֶׁאֵין לוֹ שְׁנֵי הַלֵּילוֹת (ז) רַק שָׁלֹשׁ מַצּוֹת, יְבָרֵךְ לֵיל רִאשׁוֹן הַמּוֹצִיא וְעַל אֲכִילַת מַצָּה וְכֵן הַכְּרִיכָה הַכֹּל (ח) מִן הַפְּרוּסָה, (ג) (ט) וּשְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת לְלֵיל שֵׁנִי (אבודרהם (סדר ההגדה) בשם אבן ירחי (מנסיג סי' פכ)):

תפג דִּין מִי שֶׁאֵין לוֹ יַיִן. וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א טוּר בְּשֵׁם הָרַי"ף בְּסוֹף פִּסְחִים (כו.).

א (א) אמִי שֶׁאֵין לוֹ (ג) יַיִן בְּלֵיל פֶּסַח, מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת שֶׁמְּבָרֵךְ הַמּוֹצִיא (ג) (ב) * וּבוֹצֵעַ (ג) וּמַנִּיחַ

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

שְׁאוּלָה כו' כַּנָּתָם לוֹמַר, דַּאֲפִלּוּ תֵּימָא שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד קְבִיעוּת מָקוֹם בְּסֻכָּה מַחֲמַת מְעוּתָיו וְאֵין צָרִיךְ לִשְׁאֹל אֶת הַמָּקוֹם מַחֲבֵרָיו בְּדֶרֶךְ שְׁאֵלָה רַק בְּדֶרֶךְ שְׁתָפוּת, מִכָּל מָקוֹם עַל כָּל פָּנִים כֻּלָּם מִשְׁתַּתְּפִים יַחַד בְּכָל הַסֻּכָּה וּמִכֹּחַ דִּיוֹצֵא בְּשֻׁתָּפוּת וְהוּא הַדִּין בְּשֹׁאֲלָה, וְעַל כָּל פָּנִים אֵין הָכְרֵחַ מֵרַשׁ"י לוֹמַר דַּהֲנָאָה פְּחוּתָה מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה כְּמָאן דְּלֵיתָא דְּמֵי וְלָאו לְכָם קָרִינַן בֵּיהּ, אֶלָּא אַף בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה אֵיכָא לְפִלּוּגֵי בֵּין פְּרוּטָה שֶׁאֵינוֹ שָׁלוּ לְפְרוּטָה שֶׁלּוֹ וְצָרִיךְ עִיּוּן. וְעוֹד דְּגַם לְעִנְיַן פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה שַׁיָּךְ גְּזֵל, דַּחֲצִי שִׁעוּר אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה כַּמְבֹאָר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן (שנ"ח) [שמ"ח] (ס"א), וְגַם יֵשׁ לוֹמַר כֵּיוָן דְּחַזְיָא לֵיהּ לְמִצְוָה מֵהֵילָא הֲוֵי שָׁוֶה פְּרוּטָה גַּבֵּיהּ, אֶלָּא דִּיֵּשׁ לוֹמַר דְּכֵיוָן דִּלְגַבֵּי הַגְּזֵל אֵינוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה אַיִן לוֹ דִּין גְּזֵל שָׁוֶה פְּרוּטָה, וְעַיֵּן בְּכָל זֶה ק"ה (ע"א), וְגַם יֵשׁ לוֹמַר דְּאֵין לוֹ דִּין שָׁוֶה פְּרוּטָה מַחֲמַת הַמִּצְוָה כֵּיוָן דְּמִצּוֹת לָאו לְהֲנוֹת נִתְּנוּ, וְאִמְּנָם יֵשׁ לוֹמַר דְּאַף עַל גַּב דְּלֹא מִיקְּרֵי הֲנָאָה מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לוֹ דִּין שָׁוֶה פְּרוּטָה. וְעַיֵּן בְּיָם שֶׁל שְׁלֹמֹה בְּהַכְנֹסֶת (ב"ק פ"ו סי' ט) גַּבֵּי שׁוֹמֵר אֲבֵדָה דְּאָמְרִינַן דְּהֵנִי שׁוֹמֵר שָׂכָר מִשּׁוּם פְּרוּטָה לְעָנְיָא, עַיֵּן שָׁם וּבִנְדָרִים (לג:), וְקַצָּתִין]. וְאִמְּנָם יוֹתֵר נִרְאֶה דְּהַבַּיִת יְהוּדָה מְיֵרֵי שֶׁהַבְּעָלִים שֶׁל מַצָּה הָיָה שֶׁל הַפְקֵר וְאֵין לְשׁוּם אֶחָד מֵהֶם זְכוּת בּוֹ, וּכְכָהֵאי גַּוְנָא נִרְאֶה פְּשׁוּט שֶׁמִּי שֶׁבְּזְוִיוֹת לְזְכוֹת זוֹכֶה, וְקַל וְחוֹמֶר מִדָּבָר שֶׁבְּקְמָמוֹן שֶׁהַזּוֹכֶה קֹדֶם בְּהַהֶפְקֵר הוּא זוֹכֶה לְעַצְמוֹ וְכִדְאִמְרִינַן גַּבֵּי לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה (תוי"ט קדושים פר' א פ"ג) הַנָּח לְפָנֵיהֶם וְהֵם יִבְזוּ, וְכֵן בַּמִּשְׁנָה פֶּרֶק ד' דְּפֵאָה (מ"א) אֲפִלּוּ תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה אוֹמְרִים לַחֲלֹק וכו', וְכֵן קַיְימָא לַן בְּסוֹף בָּבָא קַמָּא (קטו:, קטז:) שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר מֵהֶפְקֵירָא קָא זָכֵינָא אוֹ

בַּאֵר הֵיטֵב

(ג) וּשְׁתֵּי. וּמִכָּל מָקוֹם אִם יָכוֹל לְשַׁיֵּר פְּרוּסָה קְטַנָּה יְשַׁיֵּר וְיַנִּיחֶנָּה בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת. וְאִם אֵין מַסְפִּיק לוֹ בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹנָה בְּאֶחָד, יַקֵּח פְּרוּסָה מִן הַשֵּׁנִי וְיִבְצַע בְּלֵיל שֵׁנִי עַל חֲדָא וּפְלִיגָא. מִגַּן אַבְרָהָם (סק"כ) עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן חק יַעֲקֹב (סק"ד):

א (ג) יַיִן. עַיֵּן לְעֵיל סִימָן תע"ב סָעִיף קָטָן ט"ו דְּאִם אֵין לוֹ יַיִן דְּיוֹצֵא בְּמֵי צְמוּקִים אִם יֵשׁ בָּהֶם לְחָלוּחִיּוּת כְּשֶׁמְּצַטְּרִין אוֹתָן עַיֵּן שָׁם. וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (ריש הסי') נִרְאֶה לִי דְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד יַקֵּח אוֹתוֹ לְקִדּוּשׁ, וְאִם יֵשׁ לוֹ שְׁנַיִם יַקַּח אוֹתָם לְקִדּוּשׁ וּלְבִרְכַּת הַמָּזוֹן, וְאִם יֵשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה יַעֲשֶׂה בָּהֶם שְׁלֹשׁ כּוֹסוֹת רִאשׁוֹנוֹת עַיֵּן שָׁם. וְהַחק יַעֲקֹב (סק"ב) כָּתַב וְלִי נִרְאֶה דְּאִם הוּא בְּלֵיל רִאשׁוֹן וְיֵשׁ לוֹ רַק שְׁנֵי כּוֹסוֹת יְקַיֵּם כּוֹס אֶחָד עַל לֵיל שֵׁנִי עַיֵּן שָׁם, וְדַוְקָא כְּשֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא שְׁנֵי כּוֹסוֹת, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע כּוֹסוֹת לְבַד צָרִיךְ לְטֹל כֻּלָּם בְּלֵיל רִאשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל סִימָן תע"ב סָעִיף קָטָן ט"ז עַיֵּן שָׁם. וְכֵן כָּתַב בְּתְשׁוּבָתוֹ שְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק ב' סִימָן י"ד עַיֵּן שָׁם: (ג) וּבוֹצֵעַ. דְּהֵיְינוּ

בֵּאוּר הֲלָכָה

כַּן מִמַּצָּה זו, כֵּן מִתְבָּאֵר מִדִּבְרֵי הַטּ"ז (סק"א) וְכֵן דַּעַת הַגְּרַ"ז (ס"ב) וְחַיֵּי אָדָם (כלל קל סט"ז) וְכֵן מְצַדֵּד בְּפְרִי מְגַדִּים:

* מִי שֶׁאֵין לוֹ שְׁנֵי הַלֵּילוֹת רַק שָׁלֹשׁ מַצּוֹת וכו'. עַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק"ה) שֶׁמְּצַדֵּד דְּאָפְשָׁר דְּהַפּוֹסְקִים מַיְירִי כְּשֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא שָׁלֹשׁ מַצּוֹת שְׁמוּרוֹת לְבַד, אֲבָל מַצּוֹת שֶׁלָּנוּ כֻּלָּם מִיקְרֵי שְׁמוּרוֹת [דְּהֵם שְׁמוּרוֹת מִשְּׁעַת לִישָׁה], יֵשׁ לוֹ לִקַּח בְּלֵילָה שְׁנִיָּה מִשְּׁאָר מַצּוֹת. וְכָתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (מש"ז סק"ב) עַל זֶה וְצָרִיךְ עִיּוּן קָצָת, כִּי מִשְּׁמַע שֶׁמְּצַת מִצְוָה שִׁיּוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה וּבְדִיעֲבַד בְּמַחְשָׁבָה סַגִּי, וּמַצּוֹת שֶׁלָּנוּ אַף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי גְּדוֹל כֵּן דַּעַת וּמִשְׁמֶרֶת מֵחֹמֶרְ, אֵין נַעֲשֶׂה לְצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָה, אִם לֹא שֶׁיֹּאמַר תְּחִלָּה כָּל מַה שֶׁאֶעֱשֶׂה יִהְיֶה לְשֵׁם מִצְוָה לְצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָה, וְצָרִיךְ עִיּוּן, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְעַל כֵּן נִרְאֶה לְעַנְיוּת דַּעְתִּי דְּבָזֶה יוֹתֵר טוֹב שֶׁיַּשְׁאִיר מַצָּה אַחַת מִן הַשְּׁלֹשָׁה לְלֵיל שֵׁנִי כְּדֵי שֶׁיְּקַיֵּם בָּהּ מִצְוַת עֲשֵׂה דַּאֲכִילַת מַצָּה וְגַם עַל אֲפִיקוֹמָן, וּמְשׁוּם לֶחֶם מִשְׁנֶה יִצְרַף מַצָּה אַחֶרֶת שֶׁאֵינָהּ שְׁמוּרָה:

א * וּבוֹצֵעַ. עַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"א) שֶׁכָּתַב [וְהִסְכִּימוּ עִמּוֹ כַּמָּה אַחֲרוֹנִים הַנַּחֲלַת צְבִי (עטרת צבי סק"א) וְהַנְּהַר שָׁלוֹם (סק"א) וְהַגְּרַ"ז (ס"א)] דְּדִבְרֵי הַמְחַבֵּר לְקוּחִים מִדִּבְרֵי הָרַי"ף (כו.), וְהָרַי"ף אָזַיל לְשִׁיטָתֵיהּ דְּסָבִירָא לֵיהּ (כה:) דְּאֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ עַל הַפַּת כִּי אִם שְׁתֵּי מַצּוֹת, וְעַל כֵּן אַף דִּבְעָלְמָא כְּשֶׁמְּקַדֵּשׁ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב עַל הַפַּת לֹא יִפְרֹס הַפַּת עַד שֶׁיִּגְמֹר הַקִּדּוּשׁ, הָכָא דְּקַרְיֵהּ רַחֲמָנָא לְחֶם עֹנִי, וּמַה דְּרֹכוֹ שֶׁל עָנִי בִּפְרוּסָה לָכֵן בּוֹצֵעַ קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ, וְרַק בְּשָׁעַת הַמּוֹצִיא טוֹב שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם שְׁלֵמִים כְּדֵי שֶׁיְּקַיֵּם בָּזֶה לֶחֶם מִשְׁנֶה [וְגַם זֶה אֵינוֹ לְעִכּוּבָא כְּדִמּוּכָח בַּסּוּר סִימָן תע"ה]. אֲבָל לְדִידָן, דְּנָהֲגִינַן לְסַדֵּר הַסֵּדֶר עַל שְׁלֹשׁ מַצּוֹת כְּדִלְעֵיל בְּסִימָן תע"ג סָעִיף ד', פּוֹרְסִין הַמַּצָּה הָאֶמְצָעִית לִשְׁתַּיִם בְּתְחִלַּת הַסֵּדֶר, וְהָעֶלְיוֹנָה לֹא יִבְצַע עַד לְאַחַר בִּרְכַּת אֲכִילַת מַצָּה, וְכֵן מִשְׁמַע בְּבֵאוּר הַגְּרַ"א שֶׁדִּבְרֵי הַמְחַבֵּר הוּא רַק לְדִבְרֵי הָרַי"ף:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

הַמּוֹצִיא וְעַל אֲכִילַת מַצָּה, וְכַזַּיִת אַחַר יֹאכְלֶנּוּ אַחַר גְּמַר סְעוּדָתוֹ לְשֵׁם אֲפִיקוֹמָן. וְחוֹלֶה (ה) שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל רַק כַּזַּיִת אוֹ מִי שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם מַצָּה רַק כַּזַּיִת, יֹאכַל תַּבְשִׁילוֹ בְּלֹא הַמּוֹצִיא, וְאַחַר סְעוּדָתוֹ יְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וְעַל אֲכִילַת מַצָּה וְיֹאכַל אוֹתוֹ כַּזַּיִת. אֲבָל אִם אֵין לוֹ גַּם כֵּן יַיִן, אִם כֵּן צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַל הַמַּצָּה תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל תַּבְשִׁילוֹ: (ז) רַק שָׁלֹשׁ מַצּוֹת. דְּאִם הָיָה לוֹ אַרְבָּעָה, הָיָה מִסְתַּפֵּק בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן מִשְּׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְלֵיל שֵׁנִי: (ח) מִן הַפְּרוּסָה. שֶׁפָּרַס מִמְּנָה כְּבָר כַּזַּיִת לַאֲפִיקוֹמָן: (ט) וּשְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת לְלֵיל שֵׁנִי. מִשּׁוּם לֶחֶם מִשְׁנֶה. (ו) יֵשׁ מַאֲחָרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ שֶׁבָּזֶה לֹא יִבְצַע פְּרוּסָה לַאֲפִיקוֹמָן בְּלֵיל שֵׁנִי עַד לְאַחַר בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא קֹדֶם בִּרְכַּת עַל אֲכִילַת מַצָּה, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ הַמּוֹצִיא עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁלֵמוֹת, וְעַל אֲכִילַת מַצָּה יְבָרֵךְ עַל הַפְּרוּסָה שֶׁהַפְּרוּסָה הִיא לֶחֶם עֹנִי. כָּתַב מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ב) אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְשַׁיֵּר בְּלֵיל רִאשׁוֹן פְּרוּסָה קְטַנָּה שֶׁל כַּזַּיִת יְשַׁיֵּר, וְיַנִּיחֶנָּה בְּלֵיל שֵׁנִי בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה מִלְּבַד הַפְּרוּסָה שֶׁמְּבָרֵךְ עָלֶיהָ עַל אֲכִילַת מַצָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תע"ג (משנ"ב ס"ק יח). וְכֵן לְהֶפֶךְ אִם אֵין מַסְפִּיק לוֹ לַלַּיְלָה הָרִאשׁוֹנָה בְּמַצָּה אַחַת לְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ, יִקַּח פְּרוּסָה מִן הַשֵּׁנִיָּה וַיַּשְׁאִיר מַצָּה אַחַת וְחֶצְיָהּ לְלֵיל שֵׁנִיָּה, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא שָׁעַת הַדְּחָק יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל הַפּוֹסְקִים דְּסָבִירָא לְהוּ דִּבְלֵיל פֶּסַח סַגִּי לְכַתְּחִלָּה בִּפְרוּסָה, וְיִבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וְעַל אֲכִילַת מַצָּה עַל הַפְּרוּסָה שֶׁעַל גַּבֵּי הַשְּׁלֵמָה וּמְהַשְׁלֵמָה יַעֲשֶׂה כְּרִיכָה וְהָאֲפִיקוֹמָן:

א (א) מִי שֶׁאֵין לוֹ יַיִן. הֵיְינוּ שֶׁאֵין לוֹ כְּלָל, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ יַיִן (ג) אֲפִלּוּ רַק עַל כּוֹס אֶחָד [וְהוּא הַדִּין שְׁאָר מַשְׁקִין אִם הוּא חָמַר מְדִינָה לְפִי מַה שֶׁמַּסִּיק הָרַמ"א בְּהַגָּ"ה], יְקַדֵּשׁ עָלָיו וְלֹא יְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, (ב) אַף אִם דַּרְכּוֹ בְּשְׁאָרֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים לְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, מִכָּל מָקוֹם בְּלֵילָה זֶה כְּשֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים אַרְבַּע כּוֹסוֹת תִּקְּנוּ לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְלֹא עַל הַפַּת. וְאִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כּוֹסוֹת, יְקַדֵּשׁ עַל הָרִאשׁוֹן וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר הַהַגָּדָה בְּלֹא כּוֹס, (ג) וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן יְבָרֵךְ (ד) עַל כּוֹס הַשֵּׁנִי, וְיֵצֵא בָּזֶה גַּם דַּעַת הַיֵּשׁ אוֹמְרִים בְּסִימָן קפ"ב (ס"א) דְּסָבִירָא לְהוּ דִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס. וְאִם יֵשׁ לוֹ שֵׁשׁ כּוֹסוֹת, מְקַדֵּשׁ עַל אֶחָד, וְאוֹמֵר הַגָּדָה עַל אֶחָד, וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן עַל אֶחָד, וַחֲצִי הַלֵּל שֶׁאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן יֹאמַר בְּלֹא כּוֹס: (ב) וּבוֹצֵעַ. עַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה ובוצע): (ג) וּמַנִּיחַ

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ה) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"א) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים. וְכָתַב הַגְּרַ"ז (ס"ג) שֶׁיֹּאכַל בְּלִי נְטִילַת יָדַיִם וְהֵינוּ מִשּׁוּם דְּלֹא בְּרִירָא אִם פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה צָרִיךְ נְטִילָה, עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן קנ"ח (ס"ב): (ו) הַגְּרַ"ז (ס"ד), וְכֵנוֹ כָּזֶה לְתָרֵץ קֻשְׁיַת הַחֹק יַעֲקֹב (סק"ד):

א (ג) מָגֵן אַבְרָהָם (ריש הסי') וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (ד) מָגֵן אַבְרָהָם (שם) וּמַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק"א) וְהַגְּרַ"ז (ס"ה) [וְאַף שֶׁלְּכְאוֹרָה מַשְׁמַע מִדִּבְרֵי ר"ח (תשובות הגאונים, שערי תשובה סי' קא) בְּסִימָן תע"ד הַמּוּבָא בַּטּוּר, דְּאִם יֵשׁ לוֹ

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

יָדָיו עָלָיו * עַד שֶׁגּוֹמֵר הַקִּדּוּשׁ, וּמְבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מַצָּה וְאוֹכֵל, (ד) וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל שְׁאָר יְרָקוֹת וּמְסַלֵּק הַשֻּׁלְחָן (ה) וְאוֹמֵר מַה נִּשְׁתַּנָּה וְכָל הַהַגָּדָה * עַד (ג) גָּאַל יִשְׂרָאֵל, (ו) וּמְבָרֵךְ עַל הַמָּרוֹר וְאוֹכֵל, וְאַחַר כָּךְ כּוֹרֵךְ מַצָּה וּמָרוֹר וְאוֹכֵל. הַגָּהּ: (ז) בְּלֹא בְּרָכָה. (ח) וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים לִשְׁתּוֹת מַשְׁקֶה הַנַּעֲשֶׂה מִדְּבַשׁ שָׁקוֹרִין מֶע״ד, יָכוֹל לְקַח אוֹתוֹ מַשְׁקֶה לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת אִם אֵין לוֹ יַיִן (מהרי״ל). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין קִדּוּשׁ עַל שְׁאָר מַשְׁקִין (ט) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן ער״ב סָעִיף ט׳. וְלִי נִרְאֶה דִּלְעִנְיַן אַרְבַּע כּוֹסוֹת (י) יֵשׁ לִסְמֹךְ אַמַּאן דְּאָמַר דִּמְקַדְּשִׁין עַל שְׁאָר מַשְׁקִין (יא) אִם הוּא (ד) חֲמַר מְדִינָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן ער״ב (שם):

תפד דִּין מִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת הַסֵּדֶר בְּהַרְבֵּה בָּתִּים. וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א טוֹב בְּשֵׁם הָרַ״ף סוֹף פְּסָחִים (כו.).

א (א) * [א]מַאן דְּבָעֵי לְבָרוֹכֵי בִּתְרֵי אוֹ בִּתְלָת בָּתֵּי, (ב) מְבָרֵךְ בְּרִישָׁא בְּבֵיתֵיהּ וַאֲכִיל כָּל מַאי דְּצָרִיךְ

בְּאֵר הֵיטֵב

שֶׁמְּפָרֵיס תְּחִלָּה הָאֶמְצָעִית וְנוֹטֵל הַחֲצָיָה לְאַפִּיקוֹמָן כְּדִלְעֵיל סִימָן תע״ג (ס״ו) וְתע״ה (ס״א). מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א) עַיֵּן שָׁם: (ג) גָּאַל. אֲבָל יְהַלְלוּךָ לֹא יֹאמַר בַּחֲתִימָה לְהַלֵּל לְפִי שֶׁנִּתְקַן עַל הַכּוֹס. וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ג) דַּאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁכָּל הַשָּׁנָה אֵין רַב שְׁתִיָּתָם בְּמֵי דָּבָשׁ, מִכָּל מָקוֹם אִם בְּפֶסַח רַב שְׁתִיָּתָם מְפֻזָּג נִקְרָא חֲמַר מְדִינָה. וְהַחֹק יַעֲקֹב (סק״ה) כָּתַב דְּאֵין לְהָקֵל כִּי אִם בְּדָוְקָא בְּמָקוֹם שֶׁרְגִילִין לִשְׁתּוֹתוֹ כָּל הַשָּׁנָה עַיֵּן שָׁם. לְאַקְרוֹיֵ אוֹ עָפְ״ל טְרָאנְ״ק, אִם הוּא שְׁתִיַּת רַב הַמּוֹן מֻתָּר לְקַח אוֹתוֹ לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת אִם אֵין לוֹ מֶע״ד וְיַיִן. עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (שם). וְעַיֵּן סִימָן תע״ב סָעִיף קָטָן ט״ו מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

לְעַצְמִי אֲנִי מֵצִיל, אַף בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה בְּתִחִלָּה שֶׁל חֲבֵרוֹ וְנַעֲשָׂה הֶפְקֵר הַזּוֹכֶה קוֹדֵם לְמִי שֶׁהָיָה בְּעָלִים שֶׁל הַחֵפֶץ בְּתִחִלָּה. וְהָכִי אָמְרִינַן בְּסוֹף פֶּרֶק אֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב״מ לג.) אָפֵס כו׳ (דברים טו ד) שֶׁלְּךָ קוֹדֵם לְכָל אָדָם, וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר. שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם חַיֵּי נֶפֶשׁ חַיֵּי קוֹדְמִין כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק אֵיזֶהוּ נָשָׁךְ (ב״מ סב.) דְּדָרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא בְּהַהִיא דְּקִיחוֹתֵן שֶׁל מַיִם מְיֻחֵי אֲחִיךָ עִמָּךְ (ויקרא כה לו) שֶׁחַיֶּיךָ קוֹדְמִין עַיֵּן שָׁם, וְאִם 'בְּעִטְקֵי גּוּפוֹת כָּךְ בְּעִטְקֵי נְפָשׁוֹת עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה (ויקרא כה לו) שֶׁחַיֶּיךָ קוֹדְמִין עַיֵּן שָׁם, וְאִם 'בְּעִטְקֵי גּוּפוֹת כָּךְ בְּעִטְקֵי נְפָשׁוֹת עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה (ר״ י ד״ה והר״ש) כְּמָה שֶׁאָמַר בְּצִו לַגּוֹאֵל יְהוֹנָתָן וְכֵן כָּתַב בְּאֶבְרֶת שְׁמוּאֵל עַל רוּת (ד׳ ה) לְפִי שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָתִיד לָצֵאת מֵהֶלְצָיָה שֶׁלְּשֶׁלֶת מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, לָכֵן אָמַר 'הַמּוֹאֲבִיָּה' כְּדֵי שֶׁיִּמָּאֵן הוּא וְיִקָּחֶנָּה הוּא וְיִזְכֶּה לְשַׁלְשֶׁלֶת גְּדֹלָה הֵהִיא, וְאַף דְּאִסּוּר לְרַמּוֹת חֲבֵרוֹ לָקַחַת אֶת שֶׁלּוֹ זֶהוּ בְּדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן, אֲבָל בְּמִצְוֹת אַף שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְקַח מִיַּד הַזּוֹכֶה כְּגוֹן כְּסוּי וּמְילָה וְכַיּוֹצֵא, מִכָּל מָקוֹם כֹּל שֶׁלֹּא זָכָה עֲדַיִן הֵם נֶעֱטָרָה לְכֹל וְכָל אָדָם נֶעֱטָרָה לְהַשְׁלִים אֶת נַפְשׁוֹ וְלִזְכּוֹת בְּמִצְוֹת. וְזֶה עִנְיַן יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם בִּבְכוֹרָה וּבִבְרָכוֹת, לְפִי שֶׁרָאָה וְיָדַע שֶׁעָשָׂו הִתְמַכֵּר לַעֲשׂוֹת הָרַע וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ לָזֶה, וְהוּא הָיָה צָרִיךְ לָזֶה לְשַׁלְמוּת נַפְשׁוֹ, וְכָתַב (שם ד״ה ד״ה ותעז) שֶׁעַל דֶּרֶךְ זֶה פֵּרֵשׁ מוֹרֵנוּ הָרַב מֵאִיר עֲרָמָאה זַ״ל הַכָּתוּב (עובדיה א י) 'מַחֲמַס אָחִיךָ יַעֲקֹב תְּכַסְּךָ בּוּשָׁה' שֶׁהַכַּוָּנָה שֶׁיּוֹכִיחוּ לְעָשָׂו עַל פָּנָיו מַעֲנִיָּנֵי יַעֲקֹב שֶׁלֹּא בָּאוּ לוֹ בְּנֶקֶל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לִשְׁלְמוּת עַד שֶׁהֻצְרַךְ לְהַצָּרִים וְלַעֲשׂוֹת בְּתַחְבּוּלוֹת טַצְדְּקֵי דְּאֶפְשָׁר שֶׁנִּדְמֶה כְּמוֹ חָמָס, הִכְנִיס עַצְמוֹ בָּזֶה לְפִי צָרְכּוֹ שֶׁעָה לְזְכּוֹת לָהֶם לְהַחַיּוֹת עַצְמוֹ חַיֵּי עוֹלָם, וְלָכֵן תִּכְסֶהוּ בּוּשָׁה לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר בְּיָדוֹ הָיָה טוּבוֹ וּמֵאַס בַּטּוֹב וּבָחַר בְּרָע עַיֵּן שָׁם, וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים מִדְּבַשׁ מְתוּקִים). אֲמְנָם שֶׁהַמַּצָּה הִיא שִׁלְהֶם בַּשִּׁפּוּסִין אִם בְּכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ וְעָלְתָה יָדוֹ עַל יַד רַעֲהוּ לְחַטֵּט מִפֶּנּוּ, אִי עֲבִיד לֹא מְהַנֵּי דְּמַצָּה גְּזוּלָה מִיקָּרֵיא. אַךְ עַדַיִן יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק לְפִי מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל סִימָן תע״ה (ד״ה אכל) בְּשֵׁם מַחֲזִיק בְּרָכָה (שם סק״ד) דְּעַל כָּל פָּנִים קָצַת מִצָּוָה אִיכָּא בְּחֵצִי שִׁעוּר, וְעַיֵּן שָׁם שֶׁהֵבִיא שֵׁעוּר, אוּלַי יֵשׁ לוֹמַר שֶׁיִּהְיֶה כָּל אֶחָד עוֹמֵד בְּשֶׁלּוֹ לְקַיֵּם קָצַת מִצָּוָה עַל כָּל פָּנִים וְאֵין רַשַּׁאי הָאֶחָד לְחַבֵּרוֹ שֶׁהוּא יְקַיֵּם כָּל הַמִּצְוָה וְאֵיהוּ גּוּפֵיהּ לֹא יְקַיֵּם כְּלָל. אַךְ נִרְאֶה דַּאֲפִלּוּ לְפִי דַּעַת זוֹ עֲדַיִן טְפֵי שָׁיְטִילוּ גּוֹרָל, וְאִם שֶׁיִּזְכֶּה הָאֶחָד לְקַיֵּם הַמִּצְוָה בְּשִׁלְמוּת

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

יָדָיו עָלָיו. (ה) שֶׁכֵּיוָן שֶׁמְּקֻדָּשׁ עָלָיו מִצְוָה לְאָחְזוֹ בְּיָדוֹ, כְּשֵׁם שֶׁאוֹחֵז בַּכּוֹס שֶׁמְּקֻדָּשׁ עָלָיו: (ד) וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל שְׁאָר יְרָקוֹת. זָהוּ הַכַּרְפַּס, וְטוֹבֵל בְּמֵי מֶלַח אוֹ בְּחֹמֶץ. וְקֹדֶם מַצָּה כַּנָּהוּג שְׁאָר שְׁנִים אִי אֶפְשָׁר לֶאֱכֹל, דְּהָא אִסּוּר לְטָעֵם קֹדֶם קִדּוּשׁ. וּלְעִנְיַן בְּרָכָה עֲלֵיהֶם תָּלוּי הַדָּבָר, בְּאִם הוּא דָּבָר שֶׁמַּמְשִׁיךְ תַּאֲוַת הַמַּאֲכָל אֵין מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם דְּהוּא בָּא בִּכְלַל הַסְּעוּדָה, וְאִם לָאו מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה: (ה) וְאוֹמֵר מַה נִּשְׁתַּנָּה וְכוּ׳. וְהוּא הַדִּין דְּאוֹמֵר הָא לַחְמָא עַנְיָא וְכוּ׳ עַד גָּאַל יִשְׂרָאֵל. עַיֵּן בַּמָּגֵן אַבְרָהָם (ריש הסי׳) שֶׁכָּתַב א]דְּיַהֲלְלוּךָ לֹא יֹאמַר בַּחֲתִימָה, שֶׁנִּתְקְנָה עַל הַכּוֹס דַּוְקָא, וְהָעִתִּיק הַחֹק יַעֲקֹב (סק״ד) אֶת דְּבָרָיו. אֲבָל בִּפְרִי חָדָשׁ מַסִּיק דְּנִרְאֶה יוֹתֵר שֶׁיֹּאמְרֶנָּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַדְּרָכֵי מֹשֶׁה (אות א) דְּאֵין הַכּוֹס מְעַכֵּב לָזֶה דְּהָא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹמְרִים הַלֵּל בְּלֹא כּוֹס, וְכֵן הִסְכִּימוּ (ו) כְּמָה אַחֲרוֹנִים: (ו) וּמְבָרֵךְ עַל הַמָּרוֹר. וְטוֹבְלוֹ בַּחֲרֹסֶת. וּלְעִנְיַן נְטִילָה שֵׁנִית כְּשֶׁרוֹצֶה לִגְמֹר סְעוּדָתוֹ, מַסִּיק בְּמַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״ד) דְּצָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו מִדִּינָא, דְּהָא הִפְסִיק בַּהַגָּדָה וְהַלַּיְלָא [וְדוּמְיָא דְּפִסְקִינַן לְעֵיל (סי׳ תעה ס״א) דְּצָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו לַאֲכִילָה אַף עַל גַּב דְּנָטַל מִתְּחִלָּה כַּדִּין לְדָבָר שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה, מִשּׁוּם דְּהִפְסִיק בַּאֲמִירַת הַגָּדָה וְהָכִי נַמִּי דְּכָאן]. אֲכָל אִם כֵּן בְּנִטְלָה רִאשׁוֹנָה לְגִמֹּר סְעוּדָתוֹ וְלִשְׁמֹר יָדָיו שֶׁלֹּא לִטְנֹף, מַסִּיק שָׁם דְּאֵין צָרִיךְ לִטֹּל שֵׁנִית. (ז) בְּלֹא בְּרָכָה. רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ (ו) שֵׁנִית עַל הַמַּצָּה, אַף עַל גַּב דְּהִפְסִיק הַרְבֵּה בַּאֲמִירַת הַגָּדָה אַחַר הַבְּרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁבֵּרַךְ עַל הַמַּצָּה. וְאַחַר כָּךְ גּוֹמֵר הַסְּעוּדָה וְכָל הַסֵּדֶר בְּלֹא כּוֹס יַיִן: (ח) וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים לִשְׁתּוֹת וְכוּ׳. עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן תס״ז סָעִיף ח׳ בַּהַגָּ״ה: (ט) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל וְכוּ׳. רְצוֹנוֹ לוֹמַר כְּמוֹ שֶׁהִסְכִּים שָׁם בַּהַגָּ״ה דְּבַלַּיְלָה אֵין לְקַדֵּשׁ עַל שְׁאָר מַשְׁקִין: (י) יֵשׁ לִסְמֹךְ וְכוּ׳. כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת הַסֵּדֶר כִּסְדָרוֹ וּלְקַיֵּם אַרְבַּע כּוֹסוֹת: (יא) אִם הוּא חֲמַר מְדִינָה. וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁכָּל הַשָּׁנָה אֵין רַב שְׁתִיָּתָם בְּמֵי דְּבַשׁ, גַּם כֵּן יֵשׁ לְהָקֵל [מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ג) וְאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ד) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים, דְּלֹא כְּחֹק יַעֲקֹב (סק״ה)]. וְאֶפְשָׁר עוֹד (ס) דְּאִם שְׁתִיַּת רַב הֲמוֹן לְאַקְרוֹיֵ אוֹ עָפְ״ל טְרָאנְ״ק, מֻתָּר לְקַח אוֹתוֹ לְאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת אִם אֵין לוֹ יַיִן:

א (א) מַאן דְּבָעֵי וְכוּ׳. מִשּׁוּם שֶׁאֵין בָּהֶם (פ) מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְקַדֵּשׁ וְלוֹמַר הַגָּדָה: (ב) מְבָרֵךְ בְּרִישָׁא וְכוּ׳. הַיְינוּ שֶׁמְּקַדֵּשׁ וְאוֹמֵר הַגָּדָה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ס) בַּיִת יוֹסֵף (ריש הסי׳): (ו) בִּגְדֵי יֶשַׁע וּנְהַר שָׁלוֹם (סק״א), וְכֵן בְּמַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״ו) כָּתְבוּ לְדָבָר פָּרוּר דְּגַם בְּרָכַת יְהַלְלוּךָ אוֹמֵר אוֹתָהּ בְּלִי כּוֹס, וּדְלֹא כְּמָגֵן אַבְרָהָם (ריש הסי׳): (ז) הַגְּרַ״א: (פ) כֵּן כָּתַב מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ג). וְאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ד) וְהַחַיֵּי אָדָם (כלל קל סי״ז) דְּשְׁתִיתִיקוּ דְּבָרָיו לֹא כָּתְבוּ בִּלְשׁוֹן וְאֶפְשָׁר, וְהַגְּרַ״ז בְּסִימָן תע״ב (סכ״ט) מַשְׁמַע שֶׁמַּחְמִיר בָּזֶה, וְנִרְאֶה דְּהַכֹּל תָּלוּי לְפִי שְׁעַת הַדְּחַק. וְעַיֵּן בִּפְרִי מְגַדִּים שֶׁמְּצַדֵּד דִּבְעָפְ״ל טְרָאנְ״ק וְכַדּוֹמֶה אֵין בְּדַאי לְבָרֵךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה עַל כָּל כּוֹס וְכוֹס כִּי אִם עַל כּוֹס רִאשׁוֹן וְכוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן:

א (פ) דְּאִם יוֹדְעִים אֵין נָכוֹן לְכַתְּחִלָּה לְהוֹצִיאָן וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן רע״ג סָעִיף ד׳ (וְעַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״כ)), וּבִפְרָט הָכָא לַעֲקֹר בְּאֶמְצַע הַסֵּדֶר וּלְהַפְסִיק:

בֵּאוּר הֲלָכָה

* עַד שֶׁגּוֹמֵר הַקִּדּוּשׁ וּמְבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מַצָּה. עַיֵּן בְּסֵפֶר מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״ג) שֶׁמַּכְרִיעַ דִּבְרִכַּת זְמַן בִּכְלַל קִדּוּשׁ הוּא, וְעַל כֵּן מְבָרֵךְ זְמַן וְאַחַר כָּךְ עַל אֲכִילַת מַצָּה:

* עַד גָּאַל יִשְׂרָאֵל. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ה). וּלְעִנְיַן חוֹלֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל כַּזַּיִת מַצָּה כָּתַב בַּחַיֵּי אָדָם (כלל קל סי״ז) דְּיָכוֹל לוֹמַר יְהַלְלוּךָ לְכַלֵּי עָלְמָא, אֲבָל בִּבְרִכַּת אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ לֹא יֹאמַר לֶאֱכֹל בּוֹ מַצָּה וּמָרוֹר, רַק יֹאמַר וְהַגִּיעָנוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה, כֵּן ה׳ אֱלֹהֵינוּ יַגִּיעֵנוּ וְכוּ׳:

א * מַאן דְּבָעֵי וְכוּ׳. עַיֵּן מִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״א). וְאֵין נִפְקָא מִנֵּה בְּכָל זֶה בֵּין לָאֲנָשִׁים וּבֵין לַנָּשִׁים, דְּגַם נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁשִּׁיֵּךְ לְהַסֵּדֶר כְּמִבֹּאָר לְעֵיל בְּסִימָן תע״ב (ס״ד):

Mishna Brura Memukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah